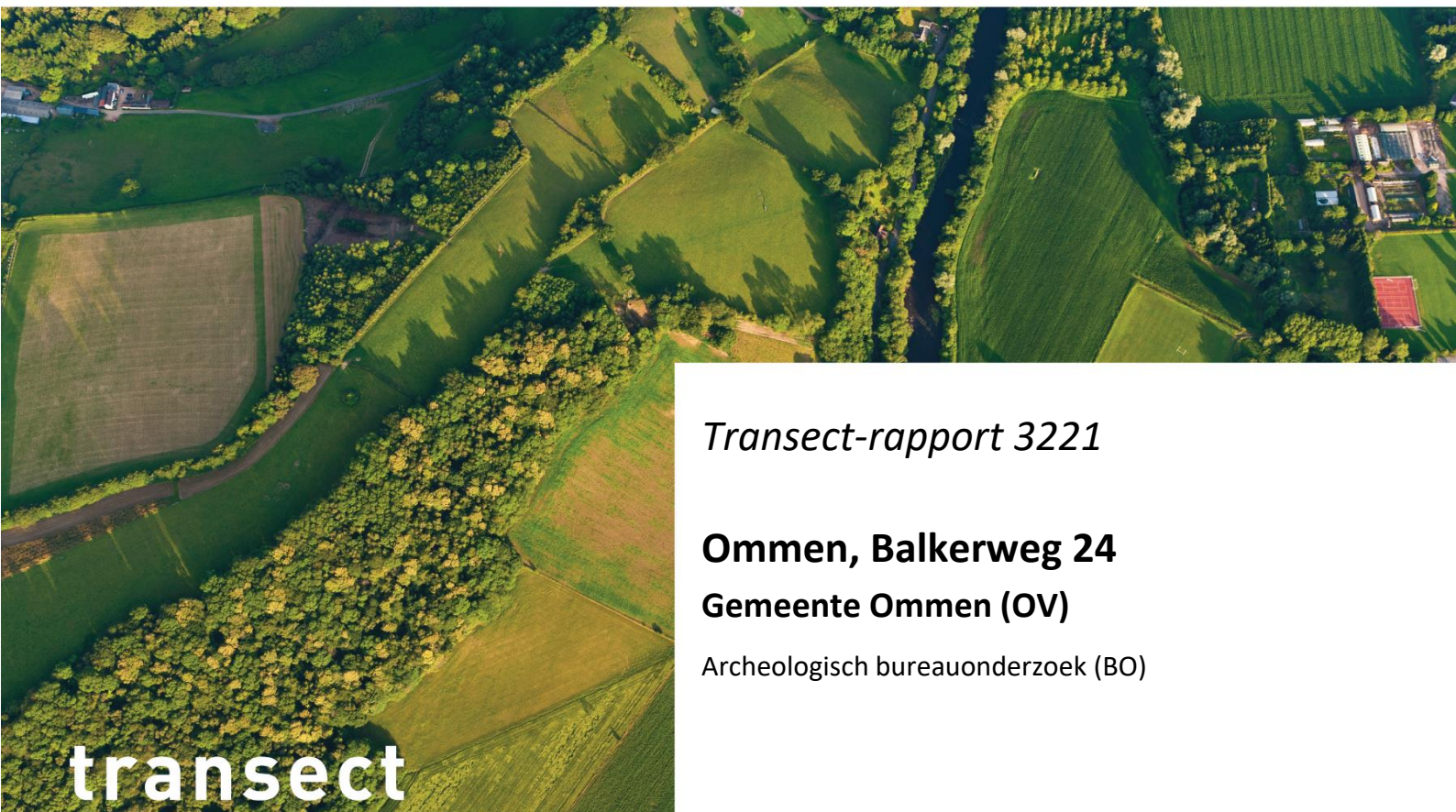




Transect-rapport 3221

Ommen, Balkerweg 24

Gemeente Ommen (OV)

Archeologisch bureauonderzoek (BO)

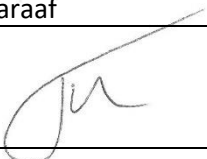
transect

ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK ► ADVIES





Auteur	J. Rap MA
Versie	Versie 1.1
Projectcode	20120004
Datum	12-02-2021
Opdrachtgever	BiedtRuimte Drosteweg 8 8101 NB Raalte
Uitvoerder	Transect Overijsselhaven 127 3433 PH Nieuwegein
Onderzoeksmelding	4948618100
Bevoegde overheid	Gemeente Ommen
Adviseur bevoegde overheid	Het Oversticht
Status	Nog te beoordelen door de bevoegde overheid
Beheer documentatie	Transect, Nieuwegein
Voorblad	Het plangebied op de kadastrale Minuut uit 1811-1832. Bron: beeldbank.cultureelerfgoed.nl

Autorisatie		
Naam	Datum	Paraaf
Drs. T. Nales (Senior Prospector)	12-02-2021	

ISSN: 2211-7067

© Transect, Nieuwegein

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.

Transect aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Samenvatting

In opdracht van BiedtRuimte heeft Transect b.v. in februari 2021 een archeologisch vooronderzoek uitgevoerd in een plangebied aan de Balkerweg 24 te Ommen (gemeente Ommen). De aanleiding voor het onderzoek was de aanvraag van een bestemmingsplanwijziging om het bestaande gebruik van het plangebied als tuincentrum te legaliseren. In het gewijzigde bestemmingsplan dient ook rekening te worden gehouden met het aspect archeologie. Daarom is onderhavig bureauonderzoek uitgevoerd.

Conclusie

Op basis van het bureauonderzoek heeft het plangebied een lage verwachting op de aanwezigheid van archeologische resten uit alle periodes. Het plangebied ligt op de flank van een dekzandwelling en de overgang naar een vlakte van verspoeld dekzand. Deze gradiënt heeft weliswaar gunstige omstandigheden gehad voor bewoning vanaf het Laat-Paleolithicum tot in de Nieuwe tijd, maar informatie van het Kabels en Leidingen Informatie Centrum blijkt dat de ondergrond in het noordelijk deel van het plangebied (circa 3,0 ha) reeds vergraven is tot een diepte van 4,2-4,6 m +NAP (1,8-2,4 m -Mv). Daarmee is het archeologisch relevante niveau, de top van het dekzand, hier volledig vergraven. Aan de zuidzijde van het plangebied staat bebouwing met een oppervlakte van circa 2600 m², die heeft gezorgd voor een verstoring van de ondergrond tot een diepte van 70-90 cm -Mv. Daardoor zal ook hier de top van het dekzand zodanig zijn aangetast dat geen sprake meer is van intacte archeologische resten. Dit betekent een bijstelling naar beneden van de oorspronkelijke gematigde en onbekende verwachting.

Advies

In het plangebied is geen sprake meer van een verwachting op het aantreffen van archeologische resten. Wij adviseren daarom om geen dubbelbestemming archeologie op te nemen in het gewijzigde bestemmingsplan. Eventuele ingrepen in de ondergrond kunnen dan plaatsvinden zonder de noodzaak tot aanvullend archeologisch onderzoek. Mochten er tijdens toekomstige werkzaamheden onverhoopt toch archeologische resten worden aangetroffen, dan wijzen wij de uitvoerder en de initiatiefnemer op de wettelijke plicht om dergelijke toevalsvondsten direct te melden bij de bevoegde overheid, de gemeente Ommen (Erfgoedwet 2016, artikel 5.10).

Bovenstaande vormt een advies. Op grond van de resultaten van het rapport en het advies zal het bevoegd gezag (de gemeente Ommen) een selectiebesluit nemen over de daadwerkelijke omgang met eventueel aanwezige archeologische waarden binnen het plangebied.

Inhoud

1. Aanleiding	1
2. Aard en doel van het archeologisch vooronderzoek	2
3. Afbakening van het plan- en onderzoeksgebied	3
4. Planvorming en consequenties toekomstig gebruik	5
5. Beleidskader	6
6. Landschap, geomorfologie en bodem	7
7. Beschrijving bekende archeologische kenmerken	10
8. Historische situatie, huidig gebruik en bodemverstoringen	11
9. Gespecificeerde archeologische verwachting	16
10. Conclusie en Advies	17
11. Geraadpleegde bronnen	18
Bijlage 1: Archeologische verwachtingskaart van de gemeente Ommen	20
Bijlage 2: Geomorfologische kaart	21
Bijlage 3: Hoogtekaart	22
Bijlage 4: Bodemkaart	24
Bijlage 5: Archeologische informatie (bron: Archis3)	25

1. Aanleiding

In opdracht van BiedtRuimte heeft Transect¹ b.v. in februari 2021 een archeologisch vooronderzoek uitgevoerd in een plangebied aan de Balkerweg 24 te Ommen (gemeente Ommen). De aanleiding voor het onderzoek was de aanvraag van een bestemmingsplanwijziging om het bestaande gebruik van het plangebied als tuincentrum te legaliseren. In het gewijzigde bestemmingsplan dient ook rekening te worden gehouden met het aspect archeologie. Daarom is onderhavig bureauonderzoek uitgevoerd.

In het plangebied geldt ten tijde van dit onderzoek het bestemmingsplan “Ommen Bestemmingsplan Buitengebied”, waarin voor het plangebied sprake is van een recreatieve bestemming. Er is geen dubbelbestemming archeologie opgenomen in dit bestemmingsplan. Op basis van de Archeologische Beleidskaart van de gemeente Ommen (Van Heeringen en Schrijvers, 2008) geldt voor het plangebied een onbekende verwachting en een gematigde verwachting.

Het onderzoek is uitgevoerd in overeenstemming met de eisen van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 4.1.

¹ Transect b.v. voldoet aan de eisen zoals gesteld in de kwaliteitsnorm ‘BRL SIKB 4000’, versie 4.1, en is gecertificeerd door middel van een procescertificaat. Transect b.v. is certificaathouder van de volgende protocollen: ‘KNA Protocol 4001 Programma van Eisen’, ‘KNA Protocol 4002 Bureauonderzoek’, ‘Protocol 4003 Inventariserend Veldonderzoek, variant Overig’, ‘Protocol 4003 Inventariserend Veldonderzoek, variant Proefsleuven’ en ‘Protocol 4004 Opgraven’, en staat geregistreerd bij het RCE en de SIKB.

2. Aard en doel van het archeologisch vooronderzoek

Het archeologisch vooronderzoek bestaat uit een archeologisch Bureauonderzoek (BO).

Het doel van het archeologisch bureauonderzoek is het specificeren van de archeologische verwachting, dat wil zeggen het aan de hand van beschikbare en nieuwe informatie over de archeologie, cultuurhistorie, geomorfologie, bodemkunde en grondgebruik, bepalen van de kans dat binnen het plangebied archeologische resten kunnen voorkomen. Hiervoor is onder andere het centraal Archeologisch Informatiesysteem (Archis) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) geraadpleegd, waarin de Archeologische MonumentenKaart (AMK) is opgenomen. Aanvullende (cultuur)historische informatie is verkregen uit divers voorhanden historisch kaartmateriaal. Om inzicht te krijgen in de opbouw en ontwikkeling van het landschap zijn onder andere de bodemkaart en beschikbaar geologisch-geomorfologisch kaartmateriaal geraadpleegd.

Het resultaat van het archeologisch vooronderzoek is dit rapport met een conclusie omtrent het risico dat eventueel aanwezige archeologische waarden in het plangebied worden verstoord als gevolg van de voorgenomen plannen. Op basis van dit rapport neemt het bevoegd gezag een beslissing in het kader van de vergunningverlening of planprocedure. Het rapport bevat waar mogelijk gegevens over de – verwachte – aan- of afwezigheid, aard, omvang, ouderdom, gaafheid, conservering en (relatieve) kwaliteit van archeologische waarden.

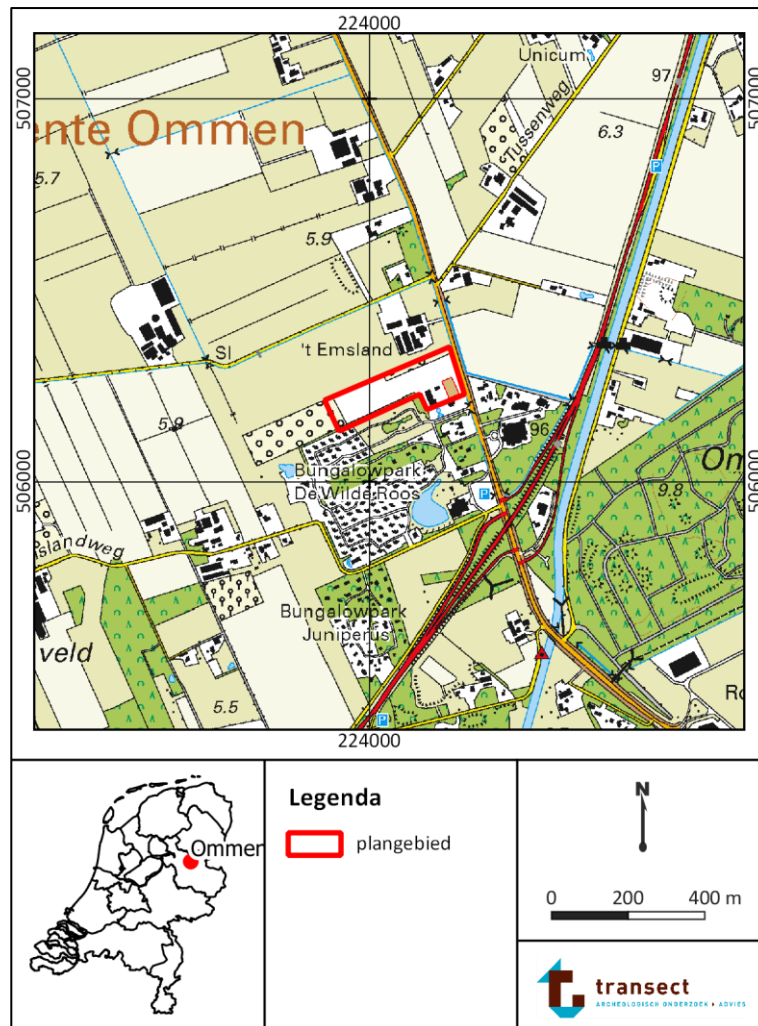
Het bureauonderzoek is uitgevoerd conform protocol 4002 van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 4.1 (KNA 4.1).

3. Afbakening van het plan- en onderzoeksgebied

Gemeente	Ommen
Plaats	Ommen
Toponiem	Balkerweg 24
Kaartblad	22C
Centrumcoördinaat	224.084 / 506.246

Binnen het archeologisch bureauonderzoek is onderscheid gemaakt in het plangebied en het onderzoeksgebied. Het plangebied is het gebied waarin de geplande bodemingrepen zullen plaatsvinden. Het onderzoeksgebied omvat het plangebied en een deel van het direct omringende gebied en wordt bij het onderzoek betrokken om tot een beter inzicht te komen in de archeologische, (cultuur)historische en bodemkundige situatie in het plangebied. Het onderzoeksgebied beslaat een straal van circa 500 meter rond het plangebied.

Het plangebied ligt aan de Balkerweg 24 in Ommen (gemeente Ommen). De ligging van het plangebied is weergegeven in figuur 1. Het omvat het terrein waarop het tuincentrum Jurrie Baas gevestigd is. Het plangebied omvat (delen van) de kadastrale percelen OMN02-A-3694, A-4110, A-4111, A-4162, A-4277 en A-4302, met een gezamenlijk oppervlakte van ongeveer 3,5 ha. Het plangebied was ten tijde van het onderzoek bebouwd op een oppervlakte van 2600 m², het overige deel van het plangebied is verhard met klinkers en betonplaten. De oostgrens van het plangebied bestaat uit de Balkerweg, de noord- en zuidgrenzen uit de kavelgrenzen met de aanliggende percelen. De westgrens bestaat uit de rand van de aangelegde verharding op het terrein.

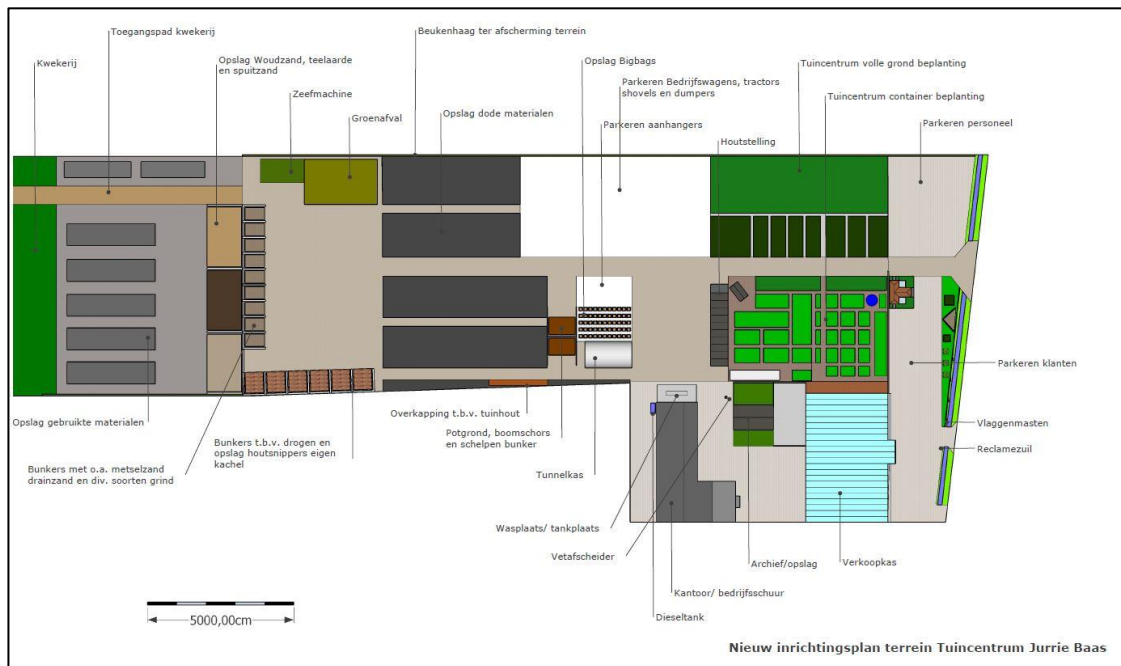


Figuur 1: Ligging van het plangebied (met rode lijnen aangegeven; bron kaart: www.opentopo.nl).

4. Planvorming en consequenties toekomstig gebruik

Kader	Bestemmingsplanwijziging
Oppervlakte plangebied	3,5 ha
Planvorming	Legalisering bestaand gebruik
Omvang verstoringen	Geen
Bodemverstorende werkzaamheden	Geen

Het voornemen bestaat om in het plangebied een bestemmingsplanwijziging door te voeren, zodat het huidige gebruik als tuincentrum gelegaliseerd kan worden. Ten tijde van dit onderzoek heeft het plangebied nog een recreatiebestemming, dit moet worden omgezet naar een bedrijfsbestemming. Hierbij zal in een deel van het plangebied wel sprake zijn van bovengrondse herinrichting. Er zijn ten tijde van dit onderzoek geen voornemens om aanvullende grondroerende ingrepen uit te voeren. Een inrichtingstekening van het inrichtingsplan situatie is weergegeven in figuur 2.



Figuur 2. Inrichtingsplan tuincentrum Jurrie Baas. Bron: BiedtRuimte.

5. Beleidskader

Onderzoekskader	Bestemmingsplanwijziging
Beleidskader	Bestemmingsplan 'Ommen Bestemmingsplan Buitengebied'
Onderzoeksgrens	Geen opgenomen in het bestemmingsplan Beleidskaart: onbekende en gematigde verwachting Gematigde verwachting: 2500 m ² en dieper dan 50 cm -Mv

In 1992 heeft Nederland het Europees Verdrag inzake de bescherming van het archeologisch erfgoed ondertekend; ook wel het Verdrag van Malta of Valletta genoemd, naar het eiland en de plaats waar het is ondertekend. Het Verdrag is in 1998 geratificeerd en op 1 september 2007 via de Wet op de Archeologische Monumentenzorg (Wamz) geïmplementeerd. De Wamz is een wijzigingswet en omvat een wijziging van de Monumentenwet 1988, de Wet Milieubeheer, de Ontgrondingenwet en de Woningwet, op grond waarvan overheden onder andere bij bodemingrepen verplicht rekening moeten houden met het behoud van archeologische waarden. Sinds juli 2016 (Erfgoedwet) is het behoud en beheer van het Nederlandse erfgoed geregeld door één integrale Erfgoedwet. De omgang met archeologie in de fysieke leefomgeving zal in de nieuwe Omgevingswet worden geregeld, die in 2022 in werking zal treden.

In het bestemmingsplan 'Ommen Bestemmingsplan Buitengebied' heeft het plangebied geen archeologische dubbelbestemming. Op de Archeologische beleids- en verwachtingskaart van de gemeente Ommen (Van Heeringen en Schrijvers, 2008; bijlage 1) heeft het plangebied een gematigde verwachting (noordelijk deel van het plangebied) en een onbekende verwachting (zuidoostelijk deel van het plangebied). In gebieden met een gematigde archeologische verwachting is sprake van een onderzoeksplicht voor ingrepen groter dan 2500 m² die de ondergrond tot meer dan 50 cm -Mv verstoren.

In het kader van de bestemmingsplanwijziging dient de aanvrager een archeologisch onderzoekrapport aan de gemeente te overleggen, waarin de archeologische waarde van het plangebied naar het oordeel van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Ommen in voldoende mate is vastgesteld. Afhankelijk van de uitkomsten van het archeologisch (voor-)onderzoek dat hiervoor nodig is, kunnen aan de ontwikkeling regels worden verbonden ter behoud van belangrijke archeologische waarden. Deze kunnen bestaan uit technische aanpassingen of een veiligstellende opgraving. Het archeologisch vooronderzoek kan hiertoe worden uitgebreid met een al dan niet gecombineerd karterend en waarderend onderzoek, zodat op basis van de KNA-waarderingssystematiek een waardestelling kan worden opgemaakt.

6. Landschap, geomorfologie en bodem

Archeoregio	Oost-Nederlands zandgebied
Geomorfologie	Dekzandwellingen met of zonder oud bouwlanddek, Verspoelde dekzandvlakte vervlakt door veen of overstromingsmateriaal
Maaiveld	6,1-6,6 m NAP
Bodem	Veldpodzolgronden in zwak siltig fijn zand
Grondwatertrap	VI

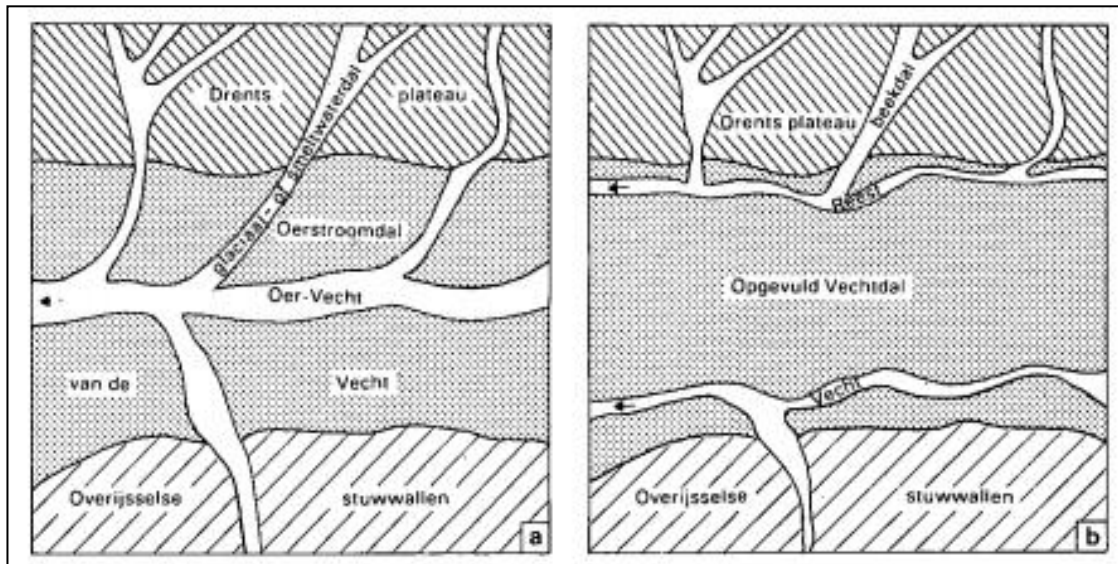
Landschapsgenese

Het plangebied maakt deel uit van het oorspronkelijke oerstroomdal van de Vecht, een rivier die tussen het Drents keileemplateau en het Twents en Sallands stuwwallengebied heeft gelegen (Berendsen, 2005). Dit dal is enkele kilometers breed geweest en de huidige loop van de Vecht vormt hiervan maar een klein deel.

Het dal kent zijn oorsprong in de voorlaatste ijstijd, het Saalien (circa 200000 tot 130000 jaar geleden). In die tijd werd een groot deel van Noord-Nederland bedekt met landijs. Het is niet helemaal zeker wanneer exact in die periode de Vecht is gaan stromen, maar door de aanwezigheid van landijs stroomde de rivier langs het ijsfront in westelijke richting. Zodoende ontstond het oerstroomdal van de Vecht (Berendsen, 2005). Het landijs heeft zich in die tijd relatief snel doch gefaseerd in zuidelijke richting uitgebreid. Daarbij heeft het onderliggend sediment vooruit gestuwd. Er ontstonden aan het ijsfront opeenhopingen van sediment, die geomorfologisch stuwwallen worden genoemd. Deze stuwwallen zijn op diverse plekken in Salland en Twente aanwezig (bijvoorbeeld Sallandse Heuvelrug en die bij Ootmarsum en Lemele). Onder het ijs werd keileem afgezet; een mengsel van lemig fijn zand met grind en keien die met het landijs uit Scandinavië zijn meegevoerd (Formatie van Drenthe, laagpakket van Gieten). Het keileem in het onderzoeksgebied ligt op veel plaatsen ondiep of zelfs aan het oppervlak. Door het vrijkomende smeltwater ontstonden dalen, die uitmondten in het oerstroomdal van de Vecht. Hierdoor raakte het dal gedeeltelijk opgevuld met fluvioglaciale afzettingen (bestaande uit grof zand, grind en stenen).

In het Eemien (circa 130000 tot 120000 jaar geleden), een relatief warm interglaciaal, zijn voornamelijk in het oerstroomdal fluviatiele sedimenten afgezet. Daarnaast komt plaatselijk in het onderzoeksgebied een veenlaag uit het Eemien voor. Het keileem is in het Eemien sterk verweerd, waarbij ook in de top van het keileem erosie heeft plaatsgevonden.

In het erop volgende Weichselien (circa 120000 tot 10000 v. Chr.) heeft het landijs het onderzoeksgebied niet bereikt, maar heersten wel periglaciale omstandigheden, zoals permafrost. In de vroege fase van het Weichselien trad erosie op van de verschillende keileemplateaus en in de stroomdalen. Tevens werden nieuwe dalen gevormd. Het geërodeerde sediment werd afgevoerd naar het oerstroomdal van de Vecht, dat daardoor alsmaar verder opgevuld raakte met grof, grindhoudend zand. Uiteindelijk leidde de opvulling ertoe dat de aansluiting van de dalen op het oerstroomdal verzandden, hetgeen tot de vorming van het dal van de Reest leidde ten noorden van het plangebied. De Vecht was in die tijd reeds in zuidelijke richting verplaatst en ligt tegenwoordig ten zuiden van de lijn Dalfsen-Ommen. Binnen het oerstroomdal waren daarmee twee nieuwe dalen ontstaan, waarvan de globale ligging is weergegeven in figuur 3.



Figuur 3: De veronderstelde rivierloop in het oerstroombetal van de Vecht aan het einde van het Saalien en tijdens het Vroeg Weichselien (a) en de verlegging van de Vecht en het ontstaan van de Reest gedurende het Weichselien (b) als gevolg van de opvulling van het Vechtdal (bron: Stiboka, 1989).

Vanaf het midden van het Weichselien trad onder invloed van sterke winden verstuiving van zand op uit drooggevallene rivierbeddingen en de droge bodem van de Noordzee. Het verstoven zand werd even verder weer afgezet als dekzand, dat geologisch gezien wordt gerekend tot de Formatie van Bontel (Laagpakket van Wierden, De Mulder e.a., 2003). Daarbij zijn binnen de verstuivingen twee fasen te onderscheiden, namelijk Oud Dekzand en Jong Dekzand. Het Oud Dekzand bestaat uit fijnzandige en lemige afzettingen en is gelaagd afgezet. Het wordt lokaal nog aangetroffen ten noorden en zuiden van het huidige Vechtdal. In het Laat-Weichselien werden vervolgens het Jong Dekzand I en II afgezet (Formatie van Bontel, Laagpakket van Wierden). Het Jong Dekzand I en II dateren uit respectievelijk de Oude Dryas (12000 – 11800 v. Chr.) en Jonge Dryas (10800 - 10150 v. Chr.). Het Jong Dekzand bestaat uit leemarm en zwak lemig, matig fijn zand, is van lokale herkomst en is in tegenstelling tot het Oud Dekzand ook in de vorm van koppen, paraboolduinen en – langgerekte – ruggen afgezet. Door de afzetting van dikke pakketten Jong Dekzand in het oerstroombetal van de Vecht werd de omvang van het Vechtdal teruggebracht tot de huidige.

Vanaf het begin van het Holoceen (vanaf 9700 v. Chr.) trad een drastische klimaatverandering op. Als gevolg van vegetatieontwikkeling werden in eerste instantie bestaande afzettingen gefixeerd en ontwikkelden zich vanaf het Boreaal in de top van het dekzand humuspodzolbodems. In de lagere delen vond veenvorming plaats. Dit leidde tot de vorming van hoogveen, dat in de loop van de Middeleeuwen en Nieuwe tijd voor turfwinning is afgegraven. Het veen heeft voor zover af te leiden van de paleogeografische kaarten van Vos en De Vries (2015) nooit tot aan het plangebied bereikt. Hiertoe werden in het gebied greppels aangelegd. De ontwatering van de natte gebieden leidde tot een verdroging van de hoger gelegen gronden. Deze verdroging leidde tot een aanpassing in de landbouwstrategie, waarbij door middel van plaggenbemesting en het aanbrengen van potstal de gronden vruchtbaar gehouden moesten worden (Van Doesburg e.a. 2007; Berendsen, 2005). Het steken van de heideplaggen leidde echter tot een verder gaande uitputting van de directe omgeving, waarbij een evenzo toegenomen houtproductie uiteindelijk leidde tot kale vlaktes. Doordat vocht en begroeiing verdwenen waren, had de wind vrij spel en traden opnieuw verstuivingen op. Hierdoor ontstonden stuifzandgebieden, zo ook in de omgeving van Ommen.

Geomorfologie

Volgens de geomorfologische kaart ligt de oostzijde van het plangebied ter plaatse van een dekzandwieling met of zonder oud bouwlanddek (kaartcode 3L51yc; bijlage 2; Alterra, 2017). De westzijde van het plangebied ligt in een vlakte van verspoeld dekzand, waar het reliëf vervlakt is door veengroei en overstromingsafzettingen (kaartcode 2M53ovV). Het is daarmee waarschijnlijk dat het plangebied op een gradiënt van hoog naar laag ligt, een gebied dat reeds vanaf het Laat-Paleolithicum gunstige omstandigheden voor bewoning heeft gehad.

Maaiveldhoogte

Binnen het plangebied is sprake van maaiveldhoogtes van circa 6,0 tot 6,6 m +NAP (bijlage 3; www.ahn.nl). Daarbij is sprake van een geleidelijke daling in noordwestelijke richting, overeenkomstig met de ligging aan de rand van een dekzandwieling. Aan de westzijde van het plangebied zijn opgeslagen bulten materiaal zichtbaar. Er zijn geen ontgravingen of verstoringen af te leiden van de maaiveldhoogtes in het plangebied.

Bodem en grondwatertrap

Volgens de bodemkaart zijn er in het plangebied veldpodzolgronden in zwak siltig fijn zand te verwachten (bodemkaartcode Hn21, bijlage 4; Alterra, 2015). Dit zijn zandgronden die over het algemeen ontstaan bij relatief hoge grondwaterstanden als gevolg van in- en uitspoelingsprocessen, waarbij metalen en humus in oplossing in de bovengrond uitspoelen en dieper in het bodemprofiel neerslaan. Hier is een factor tijd voor nodig en zal zand enige tijd aan het oppervlakte moeten hebben gelegen. De uitspoelingslaag van een podzolgrond wordt hierbij een E-horizont aangeduid en de inspoelingshorizont als B-horizont. De E-horizont is vaak asgrijs, terwijl een B-horizont bij een humuspodzol vaak zwart (Bh) of roodbruin (Bs) is, waarbij de bodemvorming in veldpodzolgronden vaak tot een diepte van circa 40-60 cm -Mv reikt (De Bakker en Schelling, 1989). De aanwezigheid van deze horizonten vormt een goede indicator voor de mate van intactheid van een bodem. Naast tijd vormt ook de diepteligging van het grondwater een factor in hoe uitgesproken een podzolbodem is. In het geval van hoge grondwaterstanden, kan uitloging namelijk amper optreden, terwijl bij hoge droge gronden de uitloging soms wel tot 80-120 cm -Mv kan reiken (Vlam en Edelman, 1989).

De grondwatertrap is een maat voor de vochttoestand in de bodem. Informatie hieromtrent is vanuit archeologische optiek met name relevant met betrekking tot het bepalen van een verwachte mate van conservering van eventuele archeologische resten in het plangebied. In het plangebied komt grondwatertrap VI voor. Dit duidt over het algemeen op relatief droge gronden waarbij de gemiddeld hoogste grondwaterstand (GHG; winterpeil) beneden 40 cm -Mv wordt aangetroffen en de gemiddeld laagste grondwaterstand (GLG; zomerpeil) tussen 80 en 120 cm -Mv. Met dergelijke lage grondwaterstanden en droge omstandigheden zullen in het plangebied alleen anorganische archeologische resten te verwachten zijn. Onverbrande organische resten zullen als gevolg van oxidatie en zure omstandigheden in de bodem binnen 120 cm -Mv grotendeels zijn verdwenen.

7. Beschrijving bekende archeologische kenmerken

Wettelijk beschermd monument	Nee
AMK terrein	Nee
Verwachting gemeentelijke kaart	Lage tot middelhoge verwachting
Archeologische waarden en/of informatie	Nee, weinig

Wettelijk beschermde status

Het plangebied heeft volgens het centraal archeologisch informatiesysteem (Archis) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) geen archeologisch wettelijk beschermde status.

Archeologische verwachting

Op de gemeentelijke verwachtingskaart heeft het plangebied een onbekende tot gematigde verwachting. Deze verwachting is gebaseerd op de ligging van het plangebied op een dekzandwelling op de overgang naar een dekzandvlakte (bijlage 1).

Bekende archeologische waarden

Het plangebied is niet opgenomen op de Archeologische MonumentenKaart (AMK). In het plangebied zijn voor zover bekend in het verleden geen archeologische waarnemingen gedaan en heeft in het verleden niet eerder onderzoek plaatsgevonden (bron: Archis3). In de omgeving van het plangebied is wel eerder onderzoek uitgevoerd:

- Het plangebied wordt doorsneden door een bureau- en booronderzoek dat is uitgevoerd ten behoeve van de aanleg van een aardgastransportleiding. Dit onderzoek heeft in de directe omgeving van het plangebied geen informatie opgeleverd aangaande de bodemopbouw of de archeologische verwachting. Er wordt dan ook van uit gegaan dat er geen sprake is van een verwachting op het aantreffen van archeologische resten (Van Beek et al, 2008; onderzoeksmelding 2162005100).
- Op ongeveer 120 m ten zuidoosten van het plangebied, ter plaatse van de winkel Wiechers Woonoase, is een bureau- en booronderzoek uitgevoerd. Uit het onderzoek is gebleken sprake is van een bontgekleurde verstoorde bovengrond tot een diepte van circa 40-90 cm -Mv. Ter plaatse van vier boringen is nog sprake van een restant van 5-15 cm dikte van de oorspronkelijke B- en BC-horizont in het dekzand. In aanvullende karterende boringen zijn geen resten aangetroffen, waarop is geadviseerd het plangebied vrij te geven (Jelsma, 2005; onderzoeksmelding 2095392100).
- Op ongeveer 700 m ten zuiden van het plangebied, aan de Hessenweg West 1, is een bureau- en booronderzoek uitgevoerd. Dit onderzoek ligt ter plaatse van hoge dekzandruggen en enkeerdgronden, waartussen stuifzandgebieden voorkomen. Centraal in het plangebied heeft in elk geval in de vroege 19^e eeuw een boerderij gestaan. Uit het veldonderzoek is gebleken dat in een groot gedeelte van het plangebied nog een volledig intacte of deels intacte B-horizont aanwezig is. Aan de zuidoostzijde van dit plangebied (circa 1,0 km van onderhavig plangebied) is een scherp handgevormd aardewerk aangetroffen in een boring. Er is aanbevolen tot het uitvoeren van karterend booronderzoek (Van der Kuijl, 2005; onderzoeksmelding 2097611100).

Samengevat heeft in de omgeving van het plangebied slechts beperkt onderzoek plaatsgevonden. Er zijn geen aanwijzingen die specifiek duiden op het voorkomen van bepaalde sites of bijzondere omstandigheden. In principe is er sprake van reliëfrijk landschap, dat theoretisch sinds het Laat-Paleolithicum bewoningsmogelijkheden heeft geboden.

8. Historische situatie, huidig gebruik en bodemverstoringen

Landschapstype	Heidegebied
Cultuurhistorische elementen	Niet aanwezig
Aard historisch landgebruik	Heide, landbouw
Historische bebouwing aanwezig	Nee
Bebouwing van cultuurhistorische waarde	Nee

Historische situatie

Het plangebied ligt in het agrarisch buitengebied van Ommen, een gebied dat van origine een relatief arm veen- en heidegebied is geweest. Op de Hottingerkaarten staat het gebied waarin het plangebied ligt bekend als het 'Vaarsenenervelt' (niet als kaartbeeld opgenomen). Dit is ook goed zichtbaar op de kadastrale Minuut uit 1811-1832 (figuur 4; beeldbank.cultureelerfgoed.nl) en de topografisch-militaire kaart uit de late 19^e eeuw (figuur 5). Het gebied waar het plangebied in ligt is ongeperceleerd en betreft woeste gronden, die worden doorsneden door twee zandpaden aan de westzijde van het plangebied. Direct ten oosten van het plangebied is wel de huidige Balkerweg ingetekend, de weg die Ommen en Balkbrug met elkaar verbindt via het buurtschap Witharen en de Ommerschans.

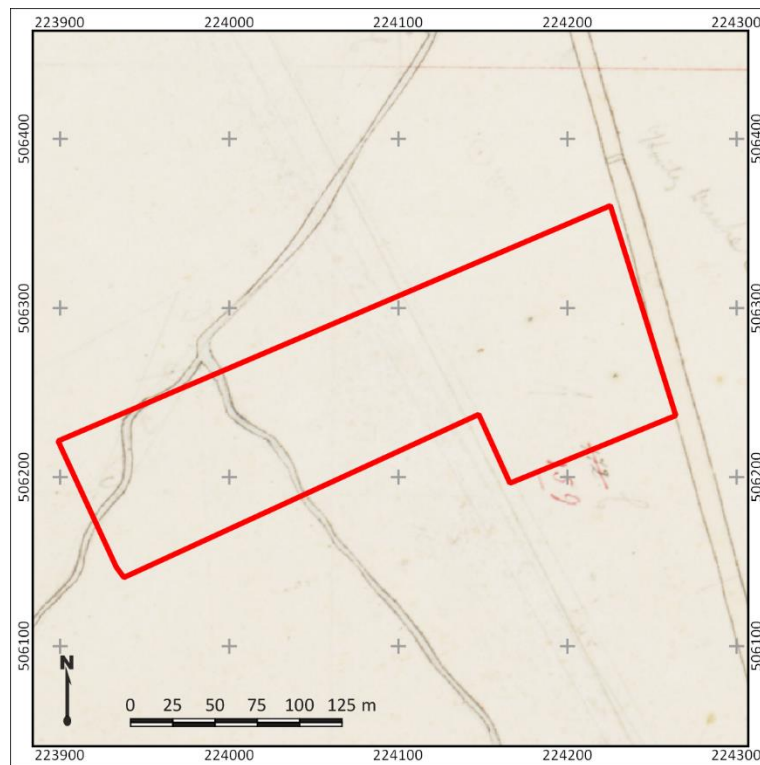
In de vroege 20^e eeuw wordt het plangebied geperceleerd door Heidemij en in ontginning gebracht (figuur 6). Het wordt in ontginning gebracht als bouw- of akkerland, waar in het midden van de 20^e eeuw ook een boerderij bij wordt gebouwd (figuur 7). In de tweede helft van de 20^e eeuw wordt de boerderij uitgebreid en wordt de noordzijde van het plangebied in gebruik genomen als grasland (figuur 8-9). In de 21^e eeuw wordt het plangebied in gebruik genomen als tuincentrum. De huidige bebouwing in het plangebied is tot stand gekomen in de periode 1995-2010 (bagviewer.kadaster.nl; figuur 8-10).

Militair Erfgoed

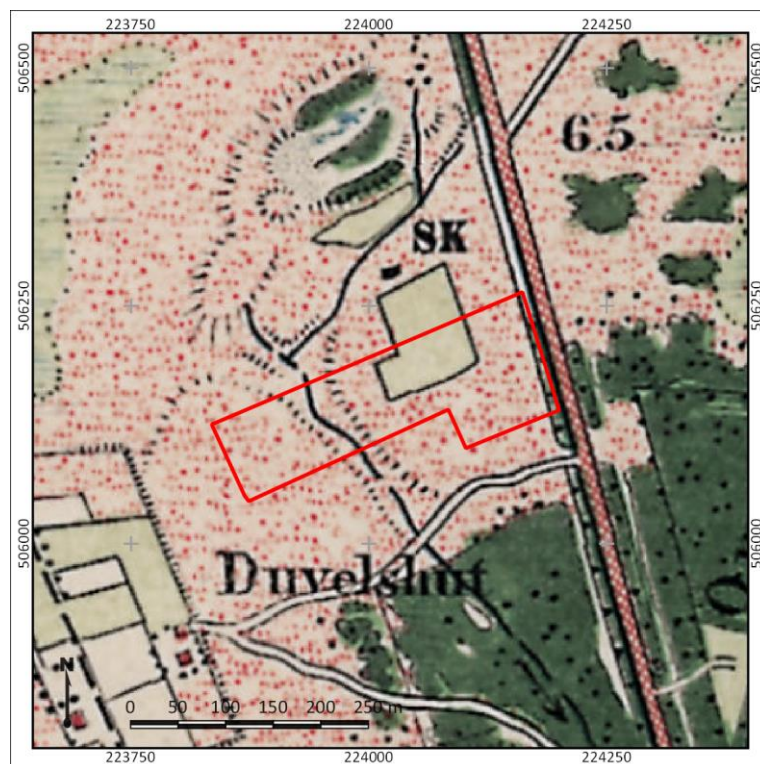
Op de Indicatieve Kaart Militair Erfgoed (IKME) is het plangebied niet aangeduid als aandachtsgebied. Ook zijn er geen verwachtingen op militaire objecten, raketinslagen of aan de Wereldoorlogen gerelateerde verschijnselen in het plangebied (bronnen: www.ikme.nl; www.vergeltungswaffe.nl, www.bunkerinfo.nl; www.tracesofwar.com, www.explosievenopsporing.nl). Er zijn ook geen aanwijzingen voor militaria uit overige periodes (<https://www.landschapinnederland.nl/militaire-landschapskaart>)

Huidig gebruik en bodemverstoringen

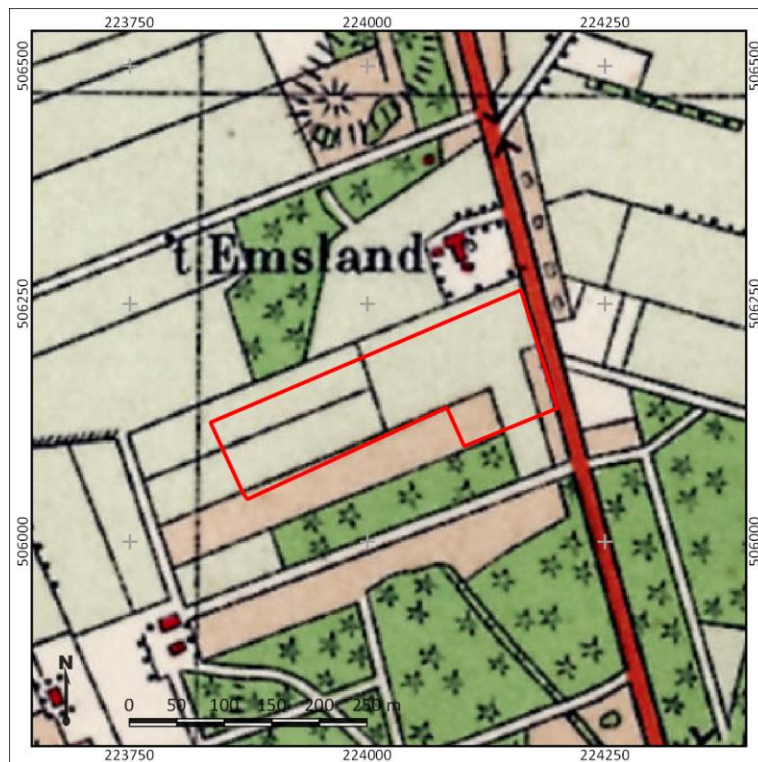
- Ten tijde van het onderzoek is het plangebied in gebruik als tuincentrum, waarvoor aan de zuidzijde van het plangebied circa 2600 m² aan bebouwing aanwezig is (figuur 10). Deze bebouwing is gefundeerd op bakstenen en betonbalken tot circa 70-80 cm -Mv.
- Aan de noordzijde van het plangebied is in de periode 2008-2010 vijf gastransportleidingen aangelegd, waarvoor de ondergrond tot een diepte van circa 4,2-4,6 m +NAP (1,8-2,4 m -Mv) geroerd is geweest. Deze verstoring omvat circa 3,0 ha van het plangebied (figuur 11). Het is daarmee onwaarschijnlijk dat hier nog sprake is van een intact archeologisch relevant niveau.
- Voor zover bekend in het bodemloket en de omgevingsrapportage van Overijssel hebben geen milieukundige saneringen plaatsgevonden die reeds hebben gezorgd voor een aanvullende aantasting van archeologische resten (www.bodemloket.nl; overijssel.omgevingsrapportage.nl)



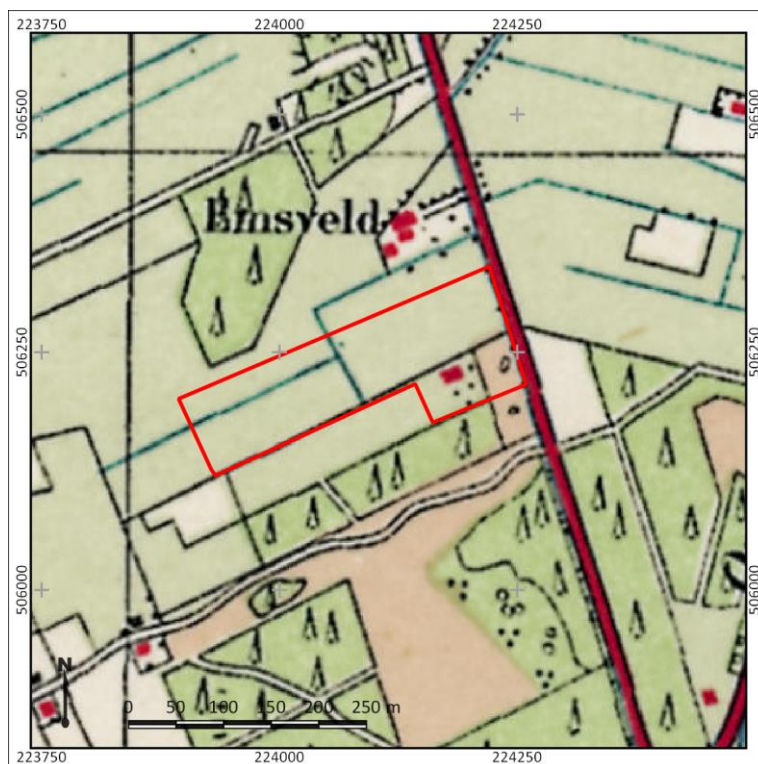
Figuur 4: Uitsnede van de kadastrale Minuut uit 1811-1832. Het plangebied is met rode lijnen weergegeven (bron: beeldbank.cultureelerfgoed.nl).



Figuur 5: Uitsnede van topografisch kaartmateriaal uit 1890. Het plangebied is met rode lijnen weergegeven (bron: www.topotijdreis.nl).



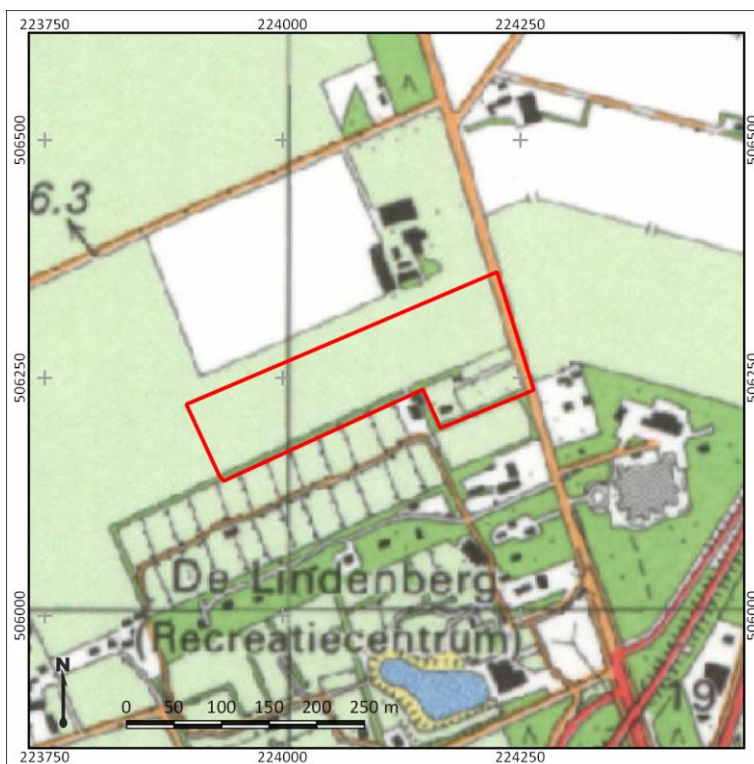
Figuur 7: Uitsnede van een topografische kaart uit 1925. Het plangebied is met rode lijnen weergegeven (www.topotijdreis.nl).



Figuur 6: Uitsnede van een topografische kaart uit 1955. Het plangebied is met rode lijnen weergegeven (www.topotijdreis.nl).



Figuur 8: Uitsnede van een topografische kaart uit 1975. Het plangebied is met rode lijnen weergegeven (www.topotijdreis.nl).



Figuur 9: Uitsnede van een topografische kaart uit 1995. Het plangebied is met rode lijnen weergegeven (www.topotijdreis.nl).



Figuur 10: Luchtfoto uit 2018 (bron: www.pdok.nl). Het plangebied is met rode lijnen weergegeven.



Figuur 11. Uitsnede van de KLIC-kaart. Het oranje gearceerde deel betreft dat deel van de ondergrond dat tot dieptes van 4,2-4,6 m +NAP (1,8-2,4 m -Mv) is vergraven.

9. Gespecificeerde archeologische verwachting

Kans op archeologische waarden	Geen
Periode	Laat-Paleolithicum – Late Middeleeuwen
Complextypen	Nederzettingen, sporen van landgebruik, grafvelden
Stratigrafische positie	In de top van het dekzand

Aanwezigheid en dichtheid

Het plangebied ligt ter plaatse van de overgang van een dekzandwelling naar een dekzandvlakte, een gebied dat gunstige omstandigheden voor bewoning heeft gehad vanaf het Laat-Paleolithicum tot en met de Nieuwe tijd. In de omgeving van het plangebied zijn echter nog maar weinig archeologische resten aangetroffen. Gezien de ligging van het plangebied in een heidegebied, zal het plangebied in elk geval gedurende de Nieuwe tijd onbewoond zijn geweest.

Blijkens informatie over gastransportleidingen is de ondergrond in 3,0 ha van het plangebied echter reeds verstoord geraakt tot een diepte van circa 4,2-4,6 m +NAP (1,8-2,4 m -Mv). Daarmee zullen alle archeologische resten ter plaatse van deze leidingen reeds verstoord zijn geraakt. Er is hier geen verwachting meer op de aanwezigheid van archeologische resten.

Ter plaatse van de bestaande bebouwing aan de zuidzijde van het plangebied is de ondergrond reeds geroerd tot een diepte van circa 70-90 cm -Mv over een oppervlakte van ongeveer 2600 m². Ook door deze werkzaamheden zal het archeologisch relevante niveau in de top van het dekzand reeds verstoord zijn geraakt. Derhalve bestaat alleen tussen de bestaande bebouwing nog een theoretische verwachting op de aanwezigheid van archeologische resten. Het archeologisch relevante niveau is echter zodanig versnipperd geraakt, dat ook hier geen sprake meer is van een verwachting op de aanwezigheid van intacte archeologische resten alhier.

10. Conclusie en Advies

Conclusie

Op basis van het bureauonderzoek heeft het plangebied een lage verwachting op de aanwezigheid van archeologische resten uit alle periodes. Het plangebied ligt op de flank van een dekzandwelling en de overgang naar een vlakte van verspoeld dekzand. Deze gradiënt heeft weliswaar gunstige omstandigheden gehad voor bewoning vanaf het Laat-Paleolithicum tot in de Nieuwe tijd, maar informatie van het Kabels en Leidingen Informatie Centrum blijkt dat de ondergrond in het noordelijk deel van het plangebied (circa 3,0 ha) reeds vergraven is tot een diepte van 4,2-4,6 m +NAP (1,8-2,4 m -Mv). Daarmee is het archeologisch relevante niveau, de top van het dekzand, hier volledig vergraven. Aan de zuidzijde van het plangebied staat bebouwing met een oppervlakte van circa 2600 m², die heeft gezorgd voor een verstoring van de ondergrond tot een diepte van 70-90 cm -Mv. Daardoor zal ook hier de top van het dekzand zodanig zijn aangetast dat geen sprake meer is van intacte archeologische resten. Dit betekent een bijstelling naar beneden van de oorspronkelijke gematigde en onbekende verwachting.

Advies

In het plangebied is geen sprake meer van een verwachting op het aantreffen van archeologische resten. Wij adviseren daarom om geen dubbelbestemming archeologie op te nemen in het gewijzigde bestemmingsplan. Eventuele ingrepen in de ondergrond kunnen dan plaatsvinden zonder de noodzaak tot aanvullend archeologisch onderzoek. Mochten er tijdens toekomstige werkzaamheden onverhoopt toch archeologische resten worden aangetroffen, dan wijzen wij de uitvoerder en de initiatiefnemer op de wettelijke plicht om dergelijke toevalsvondsten direct te melden bij de bevoegde overheid, de gemeente Ommen (Erfgoedwet 2016, artikel 5.10).

Bovenstaande vormt een advies. Op grond van de resultaten van het rapport en het advies zal het bevoegd gezag (de gemeente Ommen) een selectiebesluit nemen over de daadwerkelijke omgang met eventueel aanwezige archeologische waarden binnen het plangebied.

11. Geraadpleegde bronnen

Archeologische kaarten en databestanden:

- Archeologische Monumenten Kaart (AMK), Rijksdienst voor Cultureel erfgoed (RCE), Amersfoort, 2007.
- Archeologisch Informatie Systeem III (Archis3), Rijksdienst voor Cultureel erfgoed (RCE), Amersfoort, 2016.
- Archeologische beleids- en verwachtingskaart van de gemeente Ommen
- www.ruimtelijkeplannen.nl
- archis.cultureelerfgoed.nl
- www.kadastralekaart.com
- www.pdok.nl
- www.ahn.nl
- Bodemkaart van Nederland 1:50.000 (Stiboka)
- Geomorfologische kaart van Nederland
- www.bodemloket.nl
- bagviewer.kadaster.nl
- www.kadaster.nl
- www.dinoloket.nl
- beeldbank.cultureelerfgoed.nl
- www.topotijdreis.nl
- library.wur.nl/WebQuery/geoportal/rafwwww.ikme.nl
- www.tracesofwar.com

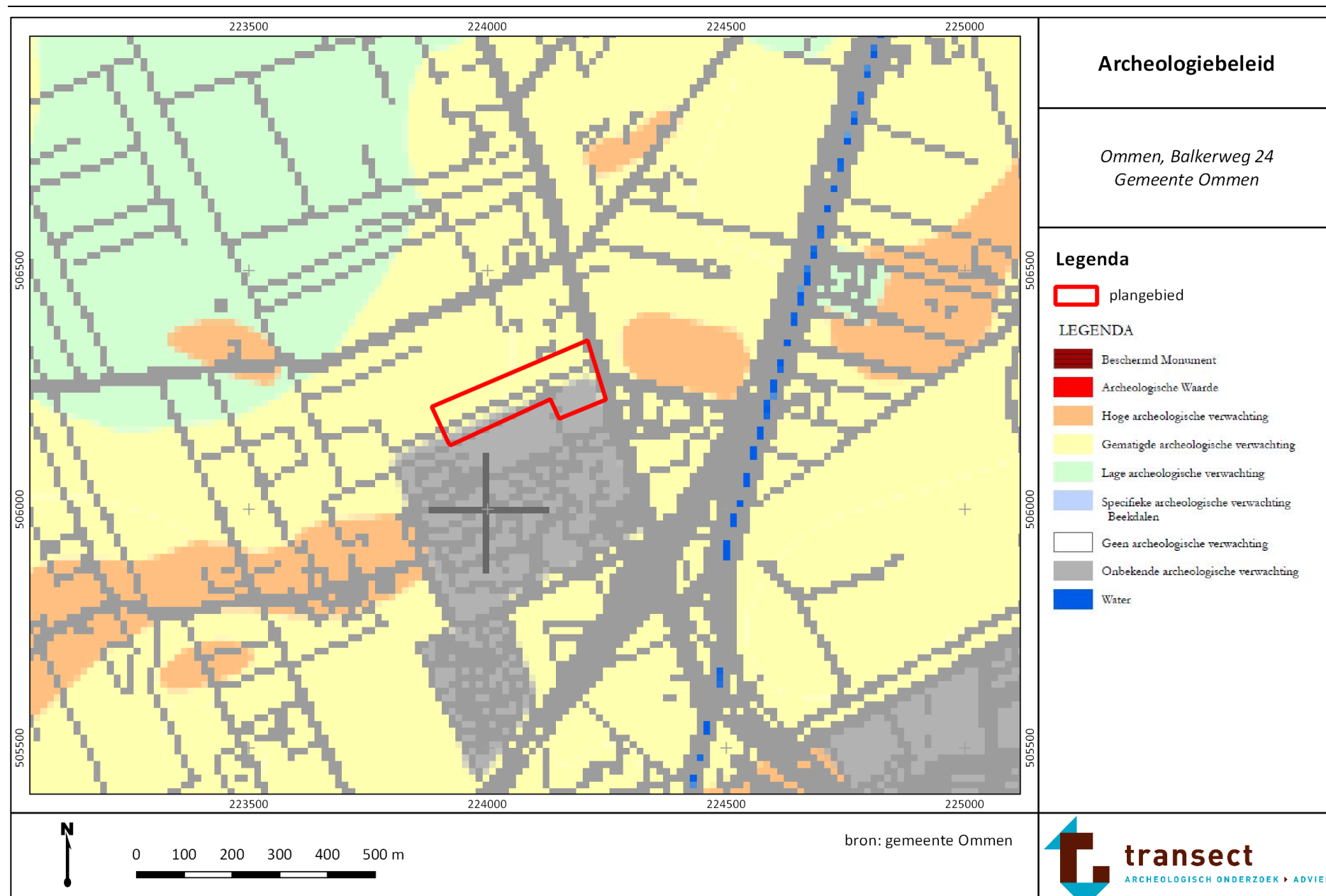
Lijst met afbeeldingen

Figuur 1: Ligging van het plangebied (met rode lijnen aangegeven; bron kaart: www.opentopo.nl).	4
Figuur 2. Inrichtingsplan tuincentrum Jurrie Baas. Bron: BiedtRuimte.....	5
Figuur 3: De veronderstelde rivierloop in het oerstroomdal van de Vecht aan het einde van het Saalien en tijdens het Vroeg Weichselien (a) en de verlegging van de Vecht en het ontstaan van de Reest gedurende het Weichselien (b) als gevolg van de opvulling van het Vechtdal (bron: Stiboka, 1989).	8
Figuur 4: Uitsnede van de kadastrale Minuut uit 1811-1832. Het plangebied is met rode lijnen weergegeven (bron: beeldbank.cultureelerfgoed.nl).	12
Figuur 5: Uitsnede van topografisch kaartmateriaal uit 1890. Het plangebied is met rode lijnen weergegeven (bron: www.topotijdreis.nl).	12
Figuur 6: Uitsnede van een topografische kaart uit 1955. Het plangebied is met rode lijnen weergegeven (www.topotijdreis.nl).	13
Figuur 7: Uitsnede van een topografische kaart uit 1925. Het plangebied is met rode lijnen weergegeven (www.topotijdreis.nl).	13
Figuur 8: Uitsnede van een topografische kaart uit 1975. Het plangebied is met rode lijnen weergegeven (www.topotijdreis.nl).	14
Figuur 9: Uitsnede van een topografische kaart uit 1995. Het plangebied is met rode lijnen weergegeven (www.topotijdreis.nl).	14
Figuur 10: Luchtfoto uit 2018 (bron: www.pdok.nl). Het plangebied is met rode lijnen weergegeven.	15
Figuur 11. Uitsnede van de KLIC-kaart. Het oranje gearceerde deel betreft dat deel van de ondergrond dat tot dieptes van 4,2-4,6 m +NAP (1,8-2,4 m -Mv) is vergraven.....	15

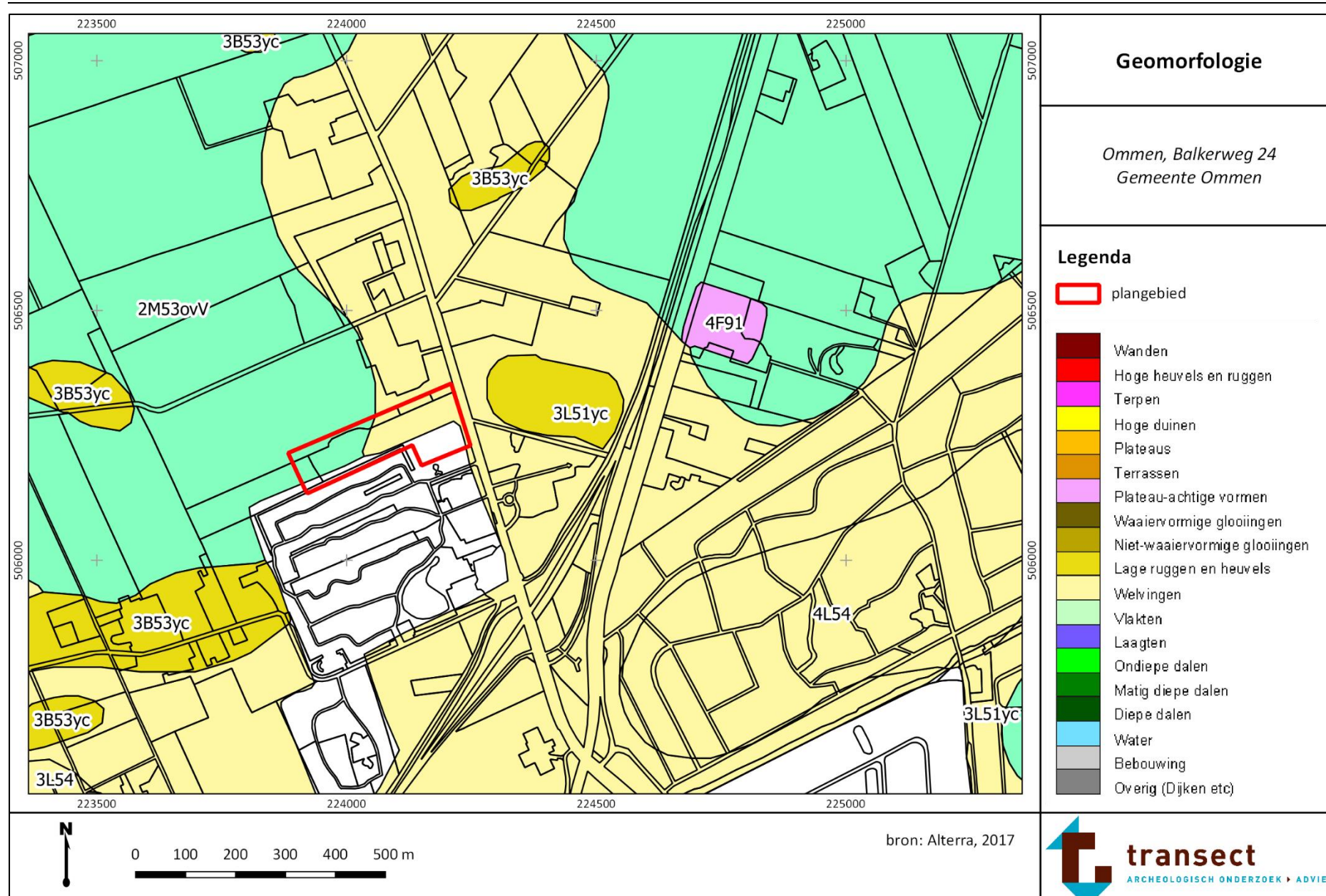
Literatuur

- Bakker, H. de, 1966. De subgroepen van het systeem voor bodemclassificatie voor Nederland. In: Boor en Spade.
- Bakker, H. de en J. Schelling, 1989. Systeem van bodemclassificatie voor Nederland. De hogere niveaus. Wageningen.
- Beek, J.L. van, B.I. van Hoof en J.E.A. Jans, 2008, *Aardgastransportleidingstracé Scheemda-Ommen (A-661)*, Weesp (RAAP-rapport 1653)
- Berendsen, H.J.A., 2005. De vorming van het land. Assen (Fysische geografie van Nederland). Vierde, geheel herziene druk.
- Bursch, F.C. 1933, Die Becherkultur in den Niederlanden, Oudheidkundige Mededelingen uit het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden, Nieuwe Reeks 14, 39-124.
- Heeringen, R. van & R. Schrijvers, 2008. Archeologische waarden- en beleidskaart voor het grondgebied van de gemeente Ommen. Een aanzet tot het ontwikkelen van ruimtelijk archeologiebeleid. Vestigia rapport V563. Amersfoort.
- Jelsman, J., 2005, *Ommen, Wiechers Woonoase, Een inventariserend Veldonderzoek*, Zuidhorn (Steekproef-rapport 2005-01/20)
- Kuijl, E.E.A. van der, 2005, *Inventariserend Veldonderzoek (IVO) d.m.v. boringen, Plangebied Ommerkanaal te Ommen*, Zelhem (Synthegra-rapport 175256)
- Stiboka, 1989. Toelichting op de Bodemkaart 22-O/W. Wageningen.
- Van Doesburg, M. de Boer, J. Deeben, B.J. Groenewoud en T. de Groot (red.), 2007. Essen inzicht. Essen en plaggendecken in Nederland: onderzoek en beleid. NAR 34, RACM, Amersfoort.

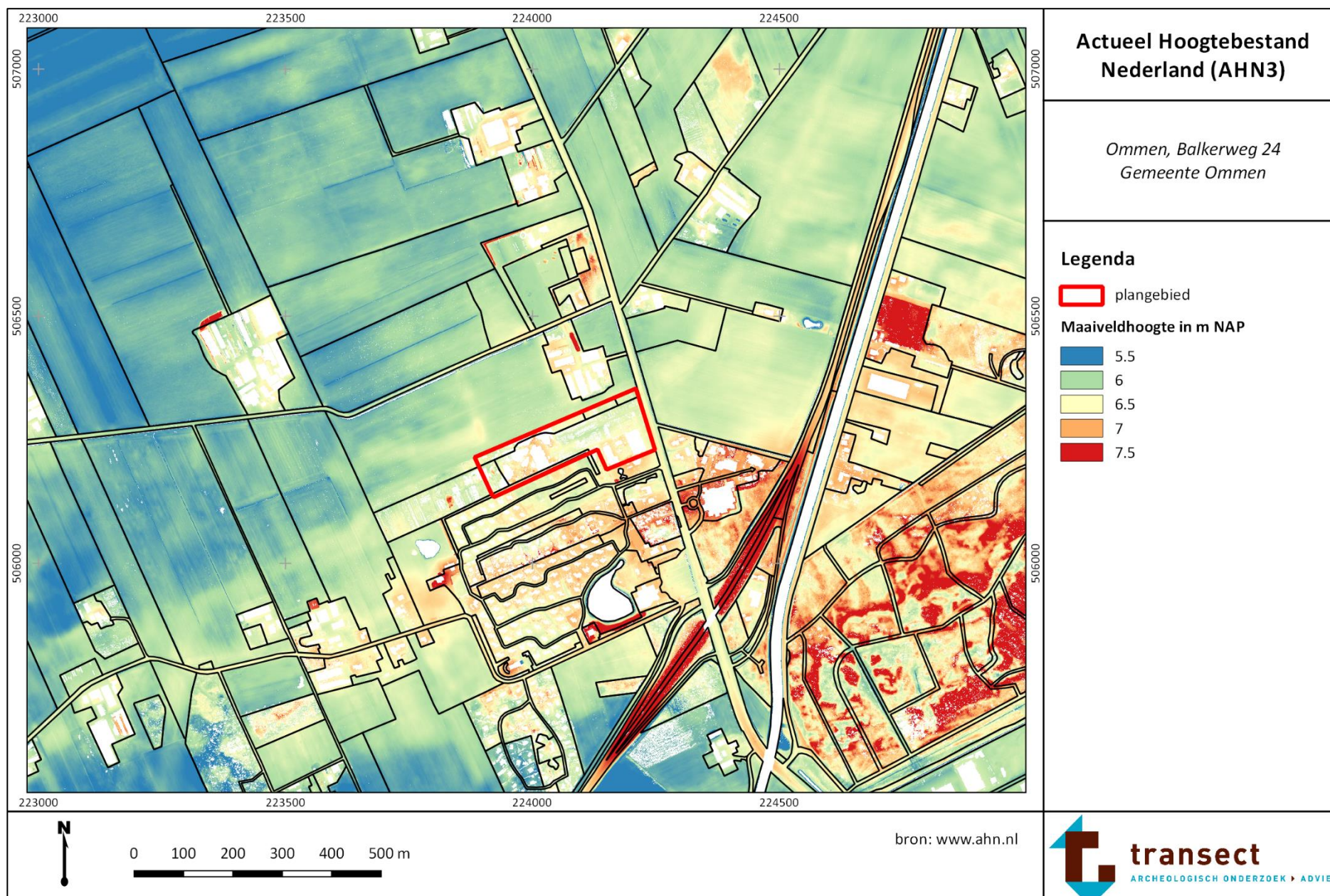
Bijlage 1: Archeologische verwachtingskaart van de gemeente Ommen



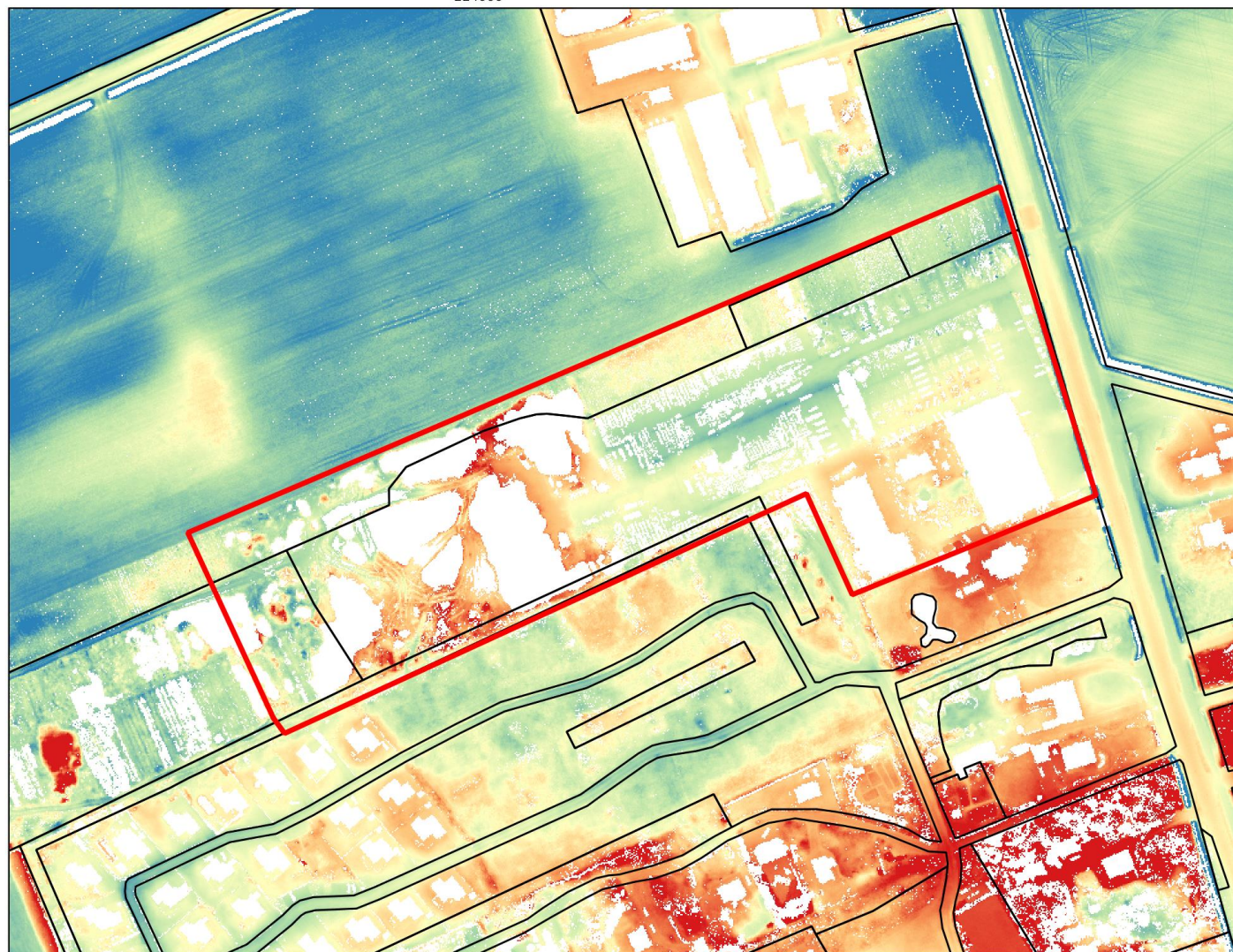
Bijlage 2: Geomorfologische kaart



Bijlage 3: Hoogtekaart



224000



224000

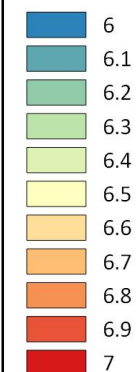
Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN3)

Ommen, Balkerweg 24
Gemeente Ommen

Legenda

 plangebied

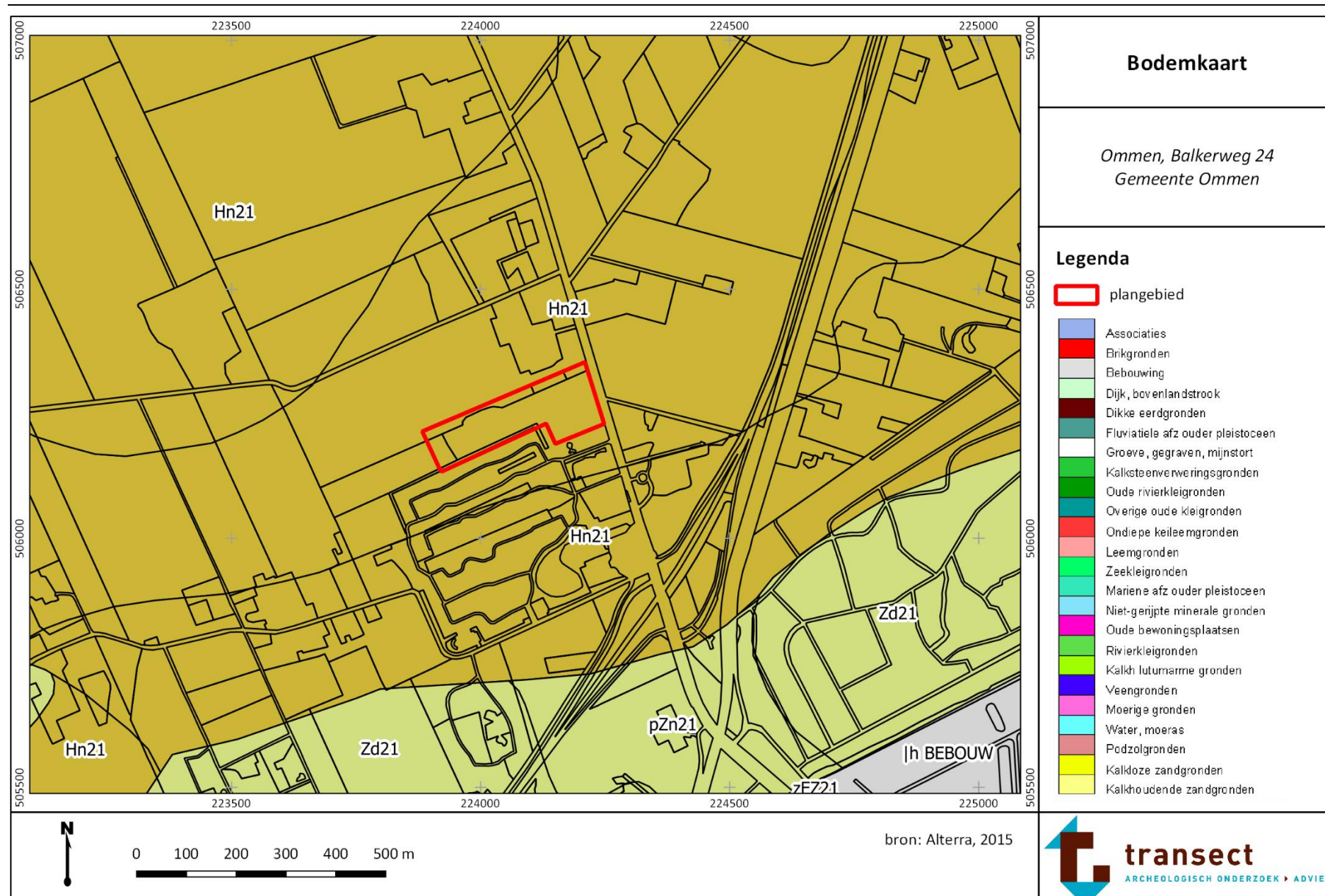
Maaiveldhoogte in m NAP



0 50 100 150 200 250 m

bron: www.ahn.nl

Bijlage 4: Bodemkaart



Bijlage 5: Archeologische informatie (bron: Archis3)

